

УДК 342.92

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.28>

Костенко Ю. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Шувалова Т. О.,

аспірантка
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті розглянуто зміни в податковій сфері в аспекті забезпечення захисту прав та інтересів платників податків, які відбулися в умовах воєнного стану. Досліджено особливості порядку виконання обов'язку щодо подання податкової звітності, а саме: 1) встановлення відстрочки щодо подання податкової звітності та сплати окремих податків при відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок; 2) звільнення від фінансової відповідальності при відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок з обов'язковим виконанням його протягом шести місяців після припинення воєнного стану в Україні; 3) встановлення критеріїв можливості/неможливості виконання платниками податкових обов'язків на підзаконному рівні; 4) зміни в адмініструванні єдиного податку для платників третьої групи, які використовують пільгову податкову ставку 2%; 5) зміни в адмініструванні ПДФО, пов'язані з призовом найманих працівників на військову службу під час мобілізації або залученням до виконання обов'язків щодо мобілізації за посадами, передбаченими штатами воєнного часу.

При дослідженні мораторію на проведення податкових перевірок виділено низку виключень, зокрема, щодо: а) камеральних перевірок в частині перевірок декларацій, до яких подано заяву про повернення суми бюджетного відшкодування); б) документальних позапланових перевірок, що проводяться на звернення платника податків, при процедурі реорганізації, припинення суб'єкта господарювання та заявленні до бюджетного відшкодування ПДВ; в) фактичних перевірок.

Доведено, що зміни у податковому законодавстві пов'язані зі спрощенням процедур здійснення контрольних заходів та перебігом строків як для платників податків, так і контролюючих органів, потребують перегляду на законодавчому рівні. Запропоновано відновлення проведення деяких видів податкових перевірок за трансфертним ціноутворенням; за нерезидентами (представництвами нерезидентів); валютного контролю в частині дотримання встановлених граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів); відновлення строків здійснення заходів з погашення податкового боргу, відновлення термінів надання платниками податків відповідей на запити контролюючих органів з питань оподаткування юридичними особами або іншими нерезидентами, які проводять господарську діяльність через постійне представництво на території України, доходів, отриманих нерезидентами з джерелом їх походження з України.

Ключові слова: сфера господарювання, господарська діяльність, юридична особа, фізична особа, платники податків, податковий обов'язок, адміністрування податків, оподаткування, податковий контроль, юридична відповідальність, захист прав та інтересів, систематизація законодавства, воєнний стан, податковий спір, адміністративне судочинство.

Kostenko Y. O., Shuvalova T. O. Concerning the Protection of the Taxpayers` Rights in Conditions of Martial Law

Abstract. The article deals with the changes in the tax sphere in the aspect of ensuring the protection of the rights and interests of the taxpayers, which were taken place in conditions of martial law. Peculiarities of the procedure for fulfilling the obligation to submit tax returns were studied, such as: 1) establishing a deferral for submitting tax returns and paying individual taxes when the taxpayer does not have the opportunity to fulfill the tax obligation in a timely manner; 2) exemption from financial responsibility if the taxpayer does not have the opportunity to fulfill the tax obligation in a timely manner with mandatory fulfillment within six months after the termination of the martial law in Ukraine; 3) establishment of the criteria for the possibility/impossibility of the taxpayers fulfilling their tax obligations at the sub-legal level; 4) changes in the administration of the single

tax for payers of the third group, who use the preferential tax rate of 2%; 5) changes in the administration of personal income tax related to the call-up of employees for military service during mobilization or their involvement in the performance of mobilization duties in the positions provided for by wartime states.

During the study of the moratorium on conducting tax audits, a number of exceptions were determined, in particular, regarding: a) chamber audits in the part of audits of declarations, to which an application for the return of the amount of budget compensation was submitted; b) unscheduled documentary checks carried out at the request of the taxpayer, during the procedure of reorganization, termination of the business entity and application to the budget PIT refund; c) actual checks.

It was proved that the changes in the tax legislation are related to the simplification of the procedures for the implementation of control measures and the passage of terms for both taxpayers and control bodies, which require revision at the legislative level. The resumption of some types of transfer pricing tax audits was proposed; by non-residents (representative offices of non-residents); currency control in terms of compliance with established settlement deadlines for operations on export and import of goods; renewal of the deadlines for taking measures to repay the tax debt, renewal of the deadlines for taxpayers to provide answers to the requests of the controlling authorities on taxation issues by legal entities or other non-residents who conduct economic activity through a permanent representative office in the territory of Ukraine, income received by non-residents with a source of origin from Ukraine.

Key words: *sphere of economy, economic activity, legal entity, individual entrepreneur, taxpayers, tax liability, tax administration, tax control, taxation legal responsibility, protection of rights and interests, systematization of legislation, martial law, administrative proceedings, tax dispute.*

Постановка проблеми. У зв'язку з військовою агресією РФ проти України, в країні введено воєнний стан, що вплинуло на всі сфери діяльності як фізичних, так і юридичних осіб, починаючи з виконання цивільно-правових зобов'язань, завершуючи здійсненням господарської діяльності та неможливістю платниками податків вчасно й в повному обсязі виконувати свої податкові обов'язки. За цей час було прийнято низку нормативно-правових актів, якими передбачено суттєві зміни в податковій сфері в аспекті забезпечення захисту прав та інтересів платників податків, зокрема послаблення вимог щодо подання податкової звітності, введення мораторію на проведення перевірок контролюючими органами, звільнення від фінансової відповідальності при порушенні виконання податкового обов'язку, зупинення перебігу строків тощо. Все це вимагає додаткового аналізу й уваги.

Оцінка стану літератури. Різні аспекти питань адміністрування податків та зборів знайшли своє відображення в роботах таких вітчизняних науковців, як: М. П. Кучерявенко, В. В. Борисенко, М. М. Чинчин, М. Ю. Медведєв, А. В. Боксгорн та інших [1–5]. Проте, зміни в податковому законодавстві, які відбулися під час введення в Україні воєнного стану, обумовлюють доцільність подальших досліджень цієї проблематики.

Метою статті є правова оцінка змін та доповнень щодо адміністрування податків

й зборів, внесених до Податкового кодексу України за час воєнного стану та обґрунтування пропозицій, спрямованих на удосконалення відповідних положень законодавства з урахуванням сучасної податкової практики.

Виклад основного матеріалу. Перший блок змін пов'язано із встановленим порядком виконання обов'язку щодо подання податкової звітності. Справа в тому, що окремі юристи-практики виходять із застосування при визначенні особливостей подання податкової звітності під час воєнного стану норм Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 3 березня 2022 року [6; 7]. Дійсно, зазначеним законом встановлено певні особливості щодо подання фінансової та іншої звітності й притягнення до юридичної відповідальності за її неподання, зокрема:

1) фізичні особи, фізичні особи – підприємці, юридичні особи (за виключенням тих, які наділені бюджетними повноваженнями згідно із законодавством) подають облікові, фінансові, бухгалтерські, розрахункові, аудиторські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи;

2) у період дії воєнного стану, а також протягом 3 місяців після його завершення адміністративна та кримінальна відповідальність за неподання чи несвоєчасне подання звітних документів не застосовується;

3) у період дії воєнного стану або стану війни будь-які перевірки щодо своєчасності та повноти подання будь-яких звітів чи документів звітового характеру уповноваженими органами не здійснюються [8].

Проте, слід зауважити на один важливий момент – зазначені положення не поширюється на податкові правовідносини. Порядок подання податкової звітності визначається виключно нормами Податкового кодексу України (далі – ПК України), зокрема, Главою 2 «Податкова звітність» з урахуванням особливостей, встановлених Розділом XX ПК України на період до припинення або скасування воєнного стану на території України [9]. Серед низки запроваджених змін в розрізі окремих податків слід виділити наступні.

1. Встановлення відстрочки щодо подання податкової звітності та сплати окремих податків. Так, у разі відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності та/або документів (повідомлень), реєстрації у відповідних реєстрах податкових або акцизних накладних, розрахунків коригування, подання електронних документів, що містять дані про фактичні залишки пального та обсяг обігу пального або спирту етилового тощо, такі особи звільняються від передбаченої ПК України відповідальності з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні (пп. 69.1 п. 69 підрозділу 10 Розділу XX ПК України) [9].

При цьому, законодавцем прямо не визначено, що слід розуміти під "відсутністю можливості виконання податкового обов'язку". Тільки в липні 2022 року було прийнято наказ Міністерства фінансів України № 225, яким затверджено порядок підтвердження можливості чи неможливості виконання платником зазначених вище податкових обов'язків (далі – Порядок № 225) [10]. Дія Порядку № 225 поширюється на платників податків –

фізичних осіб – резидентів України, зокрема, самозайнятих осіб, юридичних осіб (резидентів і нерезидентів України) та їх відокремлених підрозділів, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування, та на яких покладено обов'язок зі сплати податків та зборів, подання звітності, виконання інших обов'язків, передбачених податковим законодавством. Слід розмежувати підстави та умови звільнення від виконання податкового обов'язку залежно від виду платника податків. Так, до таких підстав для платників податків – юридичних осіб відносяться наступні:

1) втрата (знищення чи зіпсуття) первинних документів, комп'ютерного та іншого обладнання внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією РФ;

2) неможливість використати чи вивезти документи, комп'ютерне та інше обладнання внаслідок ведення бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації;

3) використання чи вивезення документів, комп'ютерного або іншого обладнання, пов'язане з ризиком для життя чи здоров'я посадової особи платника податків або неможливе у зв'язку з встановленням уповноваженими органами державної влади відповідно до закону в умовах воєнного стану заборон та/або обмежень;

4) можливість витоку інформації щодо обсягів та місць зберігання пального або спирту етилового та їх знищення надалі внаслідок складання та реєстрації акцизних накладних, та/або подання електронних документів, що містять дані про фактичні залишки пального та обсяг обігу пального або спирту етилового, та/або подання заявки на переміщення пального або спирту етилового транспортними засобами, що не є акцизними складами пересувними тощо (виключно в частині виконання визначених цим абзацом обов'язків) тощо [10].

Підставами неможливості виконання фізичною особою, в тому числі, самозайнятою особою, податкових обов'язків, є наступні:

1) перебування на території населеного пункту, який є податковою адресою такого

платника та в якому ведуться воєнні (бойові) дії, який оточено (заблоковано) або тимчасово окуповано збройними формуваннями Російської Федерації;

2) перебування на стаціонарному лікуванні у закладах охорони здоров'я (у тому числі закордонних) у зв'язку з пораненням (контузією, травмою, каліцтвом), пов'язаним із виконанням обов'язків військової служби, або у відпустці у зв'язку з хворобою або для лікування після тяжкого поранення за висновком (постановою) військово-лікарської комісії;

3) призов на військову службу під час загальної мобілізації;

4) належність до працівників правоохоронних органів, військовослужбовців або працівників Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України тощо [10].

Цілком логічним представляється, що в обох випадках наведені переліки є відкритими, адже фактично можуть виникнути й інші обставини непереборної сили (форсмажорні обставини), при документальному підтвердженні яких зобов'язаними особами, контролюючий орган має їх враховувати.

Як позитивний момент, слід відмітити встановлення законодавцем вичерпного переліку умов за яких платники податків, які мають можливість своєчасно виконувати обов'язки, також можуть бути звільнені від відповідальності за несвоєчасне виконання обов'язків із подання податкової звітності, а саме:

а) реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних такими платниками податкових накладних та розрахунків коригування, дата складання яких припадає на період з 1 лютого по 31 травня 2022 року, за умови забезпечення їх реєстрації не пізніше 15 липня 2022 року;

б) реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних, розрахунків, коригування до таких зведених податкових накладних, дата складання яких припадає на період з 1 лютого по 31 травня 2022 року, складених за товарами/ послугами, необоротними активами, придбаними/виготовленими з податком на додану вартість, а також у разі їх часткового використання в оподатковуваних операціях;

в) строків сплати податків та зборів за звітні (податкові) періоди – 2021 рік (для річного звітного (податкового) періоду), I квартал 2022 року (для квартального звітного (податкового) періоду), січень – травень 2022 року (для місячного звітного (податкового) періоду), за умови їх сплати не пізніше 1 серпня 2022 року (для сплати податку на доходи фізичних осіб та/або військового збору – не пізніше 31 грудня 2022 року);

г) строків сплати грошових зобов'язань, визначених контролюючими органами, граничний строк сплати яких припадає на період починаючи з 24 лютого 2022 року до 1 червня 2022 року, за умови їх сплати не пізніше 1 серпня 2022 року [9].

Платники податків, у яких відновилася можливість виконувати свої податкові обов'язки, граничний термін виконання яких припадає на період починаючи з 24 лютого 2022 року до дня відновлення можливості платника податків, звільняються від відповідальності за несвоєчасне виконання таких обов'язків, за умови виконання ними таких податкових обов'язків: щодо реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних; подання звітності; сплати податків і зборів, протягом 60 календарних днів з першого дня місяця, наступного за місяцем відновлення таких можливостей платників податків.

2. Звільнення від фінансової відповідальності платників єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування єдиним податком за ставкою 2% за несвоєчасне виконання податкових обов'язків, граничний термін виконання яких припадає на період починаючи з 24 лютого 2022 року до дня переходу таких платників на застосування особливостей оподаткування єдиним податком третьої групи за ставкою 2% за умови виконання ними обов'язків щодо реєстрації податкових накладних/розрахунків, коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, подання звітності, сплати податків і зборів, протягом 60 календарних днів з дня переходу на систему оподаткування, на якій такі платники податку перебували до обрання особливостей оподаткування єдиним податком за ставкою 2% [9].

3. Звільнення від відповідальності платників податку на прибуток підприємств, які відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зобов'язані оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з аудиторським звітом за неподання або несвоєчасне подання річної фінансової звітності, яка підлягає оприлюдненню разом з аудиторським звітом, уточнюючого розрахунку до річної податкової декларації з податку на прибуток підприємств, що подається у разі, якщо показники оприлюдненої разом з аудиторським звітом річної фінансової звітності зазнали змін порівняно з показниками звіту про фінансовий стан (баланс) та звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (звіту про фінансові результати), що подаються разом з податковою декларацією, та такі зміни вплинули на показники раніше поданої річної податкової декларації з податку на прибуток підприємств за відповідний податковий (звітний) період, з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні [9].

4. Звільнення від обов'язку щодо нарахування, сплати та подання податкової звітності з ПДФО. Так, самозайняті особи (фізичні особи – підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність), які мали або не мали найманих працівників, призвані на військову службу під час мобілізації або залучені до виконання обов'язків щодо мобілізації за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, під час особливого періоду, визначеного Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [11] на весь період їх військової служби звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з ПДФО, а також звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з єдиного податку.

Підставою для такого звільнення є заява самозайнятої особи та копія військового квитка або копія іншого документа, виданого відповідним державним органом, із зазначенням даних про призв'яз такої особи на вій-

ськову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, які подаються до органу доходів і зборів за місцем податкової реєстрації самозайнятої особи протягом 10 днів після її демобілізації. Якщо демобілізована самозайнята особа перебуває на лікуванні (реабілітації) у зв'язку з виконанням обов'язків під час мобілізації, на особливий період, заява і копія військового квитка або копія іншого документа, виданого відповідним державним органом, подаються протягом 10 днів після закінчення її лікування (реабілітації).

Якщо самозайнята особа, призвана на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, має найманих працівників і на строк своєї військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, уповноважує іншу особу на виплату найманим працівникам заробітної плати та/або інших доходів, то обов'язок з нарахування та утримання ПДФО з таких виплат на строк військової служби самозайнятої особи несе ця уповноважена особа.

Другий блок змін у податковому законодавстві пов'язано зі спрощенням процедур здійснення контрольних заходів та перебігом строків як для платників податків, так і контролюючих органів. Відповідно до пп. 69.2 п. 69 підрозділу 10 Розділу XX ПК України податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються, за виключенням:

а) камеральних перевірок в частині перевірок декларацій та уточнюючих розрахунків (у разі їх подання), до яких подано заяву про повернення суми бюджетного відшкодування). Така камеральна перевірка податкової декларації або уточнюючого розрахунку може бути проведена протягом 90 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку їх подання, а якщо такі документи були надані пізніше – за днем їх фактичного подання;

б) документальних позапланових перевірок, що проводяться на звернення платника податків та/або з підстав, визначених п.п. 78.1.7, 1.8 п. 78 ст. 78 ПК України (при процедурі реорганізації, припинення суб'єкта господарювання та заявленні до бюджетного відшкодування ПДВ), а також при отриманні податкової інформації, що

свідчить про порушення валютного законодавства в частині дотримання граничних строків надходження товарів за імпортними операціями та/або валютної виручки за експортними операціями;

в) фактичних перевірок [9].

Платникам податків слід враховувати, що приписами абзацу 16 пп. 69.2 п. 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» ПК України прямо передбачено, що у разі виявлення порушень законодавства за результатами проведення перевірок до платників податків застосовується відповідальність згідно з законодавством, контроль за виконанням яких покладено на контролюючі органи, з урахуванням обставин, передбачених пп. 112.8.9 п. 112.8 ст. 112 ПК України, що звільняють від фінансової відповідальності [9]. При цьому вимоги законодавства щодо мораторію на вжиття штрафних санкцій не застосовуються. Виключення щодо застосування відповідальності передбачено лише для тих платників податків, які вчиняли дії або бездіяльність внаслідок обставин непереборної сили (форс-мажору).

Важливим, з позиції гарантії забезпечення захисту прав платників податків, є тимчасове (на період по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується воєнний стан) зупинення перебігу строків, визначених податковим законодавством та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (п. 102. 9 ст. 102; пп. 69.9 п. 69 підрозділу 10 Розділу XX «Перехідні положення» ПК України) [9]. Необхідно зауважити, що відповідно до зазначеної норми є виключення, які стосуються як платників податків, так і контролюючих органів. Пріоритет дотримання податкової дисципліни та недопущення зловживання дискреційними повноваженнями контролюючого органу законодавець зберігає, тому строки не були зупинені щодо:

– дотримання строків реєстрації податкових накладних, розрахунків коригування до них в Єдиному реєстрі податкових накладних, подання звітності, у тому числі звітності, передбаченої п. 46.2 ст. 46 ПК України, сплати податків та зборів платниками податків;

– строків проведення камеральних перевірок, складення актів, подання та розгляду заперечень, визначення грошових зобов'язань, прийняття, надсилання та оскарження податкового повідомлення-рішення за результатами камеральних перевірок, нарахування пені;

– строків проведення фактичних та документальних позапланових перевірок, складення актів, подання та розгляду заперечень, додаткових документів та пояснень, визначення грошових зобов'язань, прийняття, надсилання та оскарження податкового повідомлення-рішення, адміністративного арешту майна за результатами фактичних перевірок [9].

Враховуючи викладене при розрахунку перебігу строків для проведення, складення актів, подання та розгляду заперечень, додаткових документів та пояснень, визначення грошових зобов'язань, прийняття, надсилання та оскарження ППР для камеральних, фактичних та документальних позапланових перевірок слід виходити із загальних вимог, встановлених ст. 102 ПК України. Оскільки оскарження інших рішень контролюючих органів та ППР, в яких визначається грошове зобов'язання платника податків за причинами, не пов'язаними із порушенням податкового законодавства, що отримані в період дії правового режиму воєнного стану на території України, зупиняється, то перебіг строку для подання та розгляду таких скарг починається з дня наступного за днем припинення або скасування воєнного стану на території України, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні».

Висновки. В цілому позитивно оцінюючи наведені зміни в системі податкового адміністрування, представляється доцільним перегляд законодавцем деяких з них. Так, джерелом додаткового надходження дохідної частини державного бюджету, зокрема, є податок на прибуток іноземних юридичних осіб у частині оподаткування доходів нерезидентів із джерелом їх походження з України. За даними ДПС на сьогодні зупинені 34 перевірки з питань невідповідності контрольованих операцій

принципу «витягнутої руки», 2 – погоджені, але не розпочаті (у зв'язку з воєнним станом). Ймовірні ризики зниження податку на прибуток підприємств складають 1,5 млрд грн та зменшення збитків 3,2 млрд гривень. Напрацьовані 37 перспективних кейсів з ймовірною сумою ризику зниження об'єкту оподаткування податку на прибуток підприємств близько 8,7 млрд гривень. Також, в Україні склалась негативна тенденція з виконанням платниками податків податкового обов'язку щодо погашення податкового боргу (кількість боржників станом на 01.06.2022 у порівнянні з відповідним періодом минулого року зросла у 2,6 рази, податковий борг до зведеного бюджету – на 25,6 відсотків) [12].

Наведене свідчить про доцільність відновлення проведення деяких видів податкових перевірок за трансфертним ціноутворенням; за нерезидентами (представництвами нерезидентів); валютного контролю в частині дотримання встановлених граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів); відновлення строків здійснення заходів з погашення податкового боргу, відновлення термінів надання платниками податків відповідей на запити контролюючих органів з питань оподаткування юридичними особами або іншими нерезидентами, які проводять господарську діяльність через постійне представництво на території України, доходів, отриманих нерезидентами з джерелом їх походження з України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кучерявенко М. П. Податкові процедури: правова природа і класифікація: монографія. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 460 с.
2. Борисенко В. В. Правові основи адміністрування місцевих податків та зборів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 /Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків. 2015. 222 с.
3. Чинчин М. М. Правові основи податкового адміністрування в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 /Національний університет Державної податкової служби України. Ірпінь. 2013. 203 с.
4. Медведєв М. Ю. Форми і методи публічного адміністрування у податковій системі України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 /Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків. 2018. 224 с.
5. Боксгорн А. В. Теоретичні питання податкового адміністрування та його механізму. *Lex portus*. № 3. 2017. С. 81–91. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8706/Boksgorn%20%20LP%203-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
6. Маричева О. «Покарати не можна. Помилувати» або де податкова «ставить кому» за невиконання податкових зобов'язань в умовах воєнного стану в Україні. URL: https://buh.ligazakon.net/analytics/215710_pokarati-ne-mozhna-pomiluvati-abo-de-podatkova-stavit-komu-za-nevikonannya-podatkovikh-zobov'язan-v-umovakh-vonnogo-stanu-v-ukrain
7. Трохимець Б. Податкові зміни під час дії воєнного стану: новий Закон. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211542_podatkov-zmni-pd-chas-d-vonnogo-stanu-noviy-zakon
8. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 р. № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>
9. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
10. Порядок підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків, визначених у підпункті 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, та переліків документів на підтвердження: Наказ Міністерства фінансів України від 29.07.2022 р. № 225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0967-22#Text>
11. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>
12. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного стану». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1453017>